

En glede for hele folket

En studie av hvordan håp formidles i julebøkene *De hellige tre narrer*

og *Simons adventsbok*

Sigrid Trøttestad Fahlvik

Veileder

Førsteamanuensis Kristin Graff-Kallevåg

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH 5045: Masteravhandling i Erfaringsbasert master i kirkelig undervisning (15 stp), 2023

antall ord: 12000

Forord

Jeg føler meg heldig som jevnlig de siste tre årene har fått lov til å ta et steg til side fra «det vanlige livet» og studere «Erfaringsbasert master i kirkelig undervisning». Å studere i voksen alder anbefales!

- Tusen takk til arbeidsgiver og stab som har lagt til rette for at jeg har kunnet gjennomføre dette studiet!
- Tusen takk til MF for et studieløp som er tilrettelagt slik at det fint lar seg kombinere med jobb!
- Tusen takk til vennlige, engasjerte og dyktige forelesere på MF!
- Tusen takk til min veileder Kristin Graff-Kallevåg som med sitt klare og skarpe blikk har gitt meg konkret og konstruktiv tilbakemelding på denne oppgaven!
- Tusen takk til alle hyggelige og dyktige medstudenter! Fint å treffe så mange som jobber med det samme som meg selv og å bli litt kjent med dere på studiedager i Oslo.
- Tusen takk til Gunn og Kristin for morsomme og lærerike prater i vår lokale kollokviegruppe! Vi har fått pratet mye om pensum og livet generelt, og feiret alt som må feires underveis i studieløpet!
- Tusen takk til mann og barn som velvillig har latt meg stikke av til Oslo på studier, og da gjerne en dag for tidlig for å få tid til en skitur på veien!

Sammendrag

Denne masteravhandlingen benytter tematisk innholdsanalyse for å undersøke hvordan håp formidles i barnebøkene *Simons adventsbok* og *De hellige tre narrer*. Problemstillingen som besvares er «*Hvordan blir håp formidlet i et utvalg moderne barnebøker om den kristne julefortellingen?*»

I avhandlingen benytter jeg teori som omhandler håp. Hovedlitteraturen er Hegstads bok *Gud, verden og håpet* (Hegstad, 2015), Stålsetts artikkel «Frigjøringsteologi» (Stålsett, 2008) og Freires bøker *De undertryktes pedagogikk* (Freire, 2021a) og *Pedagogy of hope* (Freire, 2021b). I drøftingsdelen blir særlig Jordheims artikkel «Livsmestring i kirke og skole; å kunne møte livet i gode og onde dager» (Jordheim, 2019) trukket inn.

Studiets funn viser at håpet i disse bøkene i en særlig grad er knyttet til fellesskap, vennskap og relasjoner. Håpet settes i sammenheng med at mennesker til alle tider hører sammen, samt at mennesker kan bety noe for hverandre til tross for mangler. Videre bidrar Freires teori om et *kritisk håp* til analysen ved å sette lys på at hovedpersonene trer fram som subjekter i fortellingene og blir aktører for forandring. Eskatologisk håp finner jeg mer implisitt i bøkene. Det mest overraskende funnet er at håp blir formidlet gjennom kroppsspråk, natur og humor. I analysen vektlegger jeg spesielt beskrivelsen av Jesu blikk som en bekreftelse av menneskeverdet, samt humorens og latterens håpefulle påvirkning på kroppen og fellesskapet.

I drøftingskapittelet stiller jeg spørsmålet «*Hvilke ressurser kan håpet som formidles i julefortellingene bidra med inn i barn- og unges liv?*». Drøftingen tar blant annet utgangspunkt i at tilhørighet og mestring i følge Jordheim (2016) er to av grunnpilarene i forhold til livsmestring. Drøftingen fremholder at utviklingen av et positivt selvbilde og en trygg identitet står i en særstilling i barne- og ungdomsårene, og at budskapet om at menneskeverdet ikke avhenger av prestasjoner og eiendeler kan bidra til livsmestring. Videre pekes det på at det som Freire betegner som «den tause kultur» i vårt samfunn kan sees i form av forbrukerkulturen og prestasjonskulturen. Det argumenteres for at en utfordring kan være å gjenkjenne det som er «den tause kultur» i vårt samfunn og dermed også kunne ha grunnlag for å kunne utvikle et kritisk håp. Drøftingen belyser også spenningsforholdet mellom kravet om å skulle være en aktør for forandring samtidig som menneskeverdet ikke skal være knyttet

til prestasjoner. Avslutningsvis drøftes betydningen av å se på sin egen livsfortelling som en del av og i lys av den store fortellingen i Bibelen.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	side 6
1.1 Tema og problemstilling	side 6
1.2 Materiale.....	side 7
1.2.1 De hellige tre narrer.....	side 8
1.2.2 Simons adventsbok.....	side 8
1.3 Metode, forskerrollen og disposisjon.....	side 9
2. Teoretisk rammeverk.....	side 10
2.1 Det kristne håpet.....	side 10
2.2 Frigjøringsteologi.....	side 11
2.3 Håpspedagogikk hos Paulo Freire.....	side 13
2.4 Analyse kategorier.....	side 15
3. Analyse.....	side 15
3.1 Håp i fellesskap og vennskap.....	side 15
3.2 Håp som forandring.....	side 18
3.3 Håp gjennom Jesus og eskatologisk håp	side 22
3.4 Håpet i naturen og gjennom kroppsspråk og humor.....	side 25
3.5 Oppsummering av funnene.....	side 27
4. Drøfting.....	side 29
4.1 Kritisk håp	side 29
4.2 Fellesskap og vennskap.....	side 31
4.3 Kroppsspråk og blikket.....	side 32
4.4 Eskatologisk håp som grunnlag for livstolkning og livsmestring.....	side 33
5. Avslutning/oppsummering.....	side 34
6. Litteraturliste.....	side 36
7. Vedlegg: Godkjenning fra forlagene om bruk av bilder i oppgaven.....	side 39

1. Innledning

Juleevangeliet er en av verdens mest kjente fortellinger. På norsk består den av 360 ord, slik vi leser den i Lukas 2, 1-19. Det er altså en relativt kort fortelling som har stor utbredelse. Når vi legger til historien om «De tre vise menn» fra Matteusevangeliet, har vi til sammen den kristne julefortellingen slik vi kjenner den. Julefortellingen har vært, og er, utgangspunktet for mange kunstneriske uttrykk. Vi finner den i malerier, skulpturer, musikk, dans, teater og litteratur. Den blir også hvert år viderefornidlet i kirken i ulike sammenhenger og til ulike målgrupper; via salmer og kirkekunst, ved å fortelle historien ordrett når det er evangelieleesning og i fortolkende utgaver i form av en preken eller andakt. Den kristne julefortellingen er utgangspunktet for denne oppgaven.

1.1. Tema og problemstilling

Alle som jobber med formidling i kirken vil jevnlig formidle juleevangeliet. Det er en fortelling som vanligvis er svært godt kjent blant tilhørerne, og forkynneren har ofte produsert veldig mange formidlinger om den samme teksten. Derfor er man ofte ute etter å finne en ny innfallsvinkel samtidig som man skal få frem budskapet i fortellingen. I denne sammenheng er det en mulighet å finne inspirasjon fra ulike kunstformer. Det blir, som nevnt, produsert utallige ulike kunstproduksjoner med inspirasjon fra juleevangeliet, og det går an å benytte disse i arbeidet med formidlingen i kirken.

I denne oppgaven ønsker jeg å analysere to barnebøker som har den kristne julefortellingen som sin rammefortelling. Jeg vil se på hvordan håp formidles i disse bøkene, så håp blir derfor tematikken i oppgaven. Problemstillingen er:

«Hvordan blir håp formidlet i et utvalg moderne barnebøker om den kristne julefortellingen?»

Siden dette er to barnebøker vil jeg konsentrere meg om å tenke på målgruppen som barn-og unge, selv om barnebøker ofte også kan nå eldre aldersgrupper. Jeg ønsker å undersøke hvordan vi finner håp i fortellingene, og vil stille et underspørsmål som lyder:

«Hvilke håp artikuleres?»

I tillegg er jeg nysgjerrig på hva håpsformidlingen vi finner i fortellingene kan ha å si for tilhørernes livstolkning og livsmestring, og vil stille mitt andre underspørsmål:

«Hvilke ressurser kan håpet som formidles i julefortellingene bidra med inn i barn- og unges liv?»

Håp er et sentralt teologisk tema. Derfor synes jeg det er interessant å fokusere på dette i denne oppgaven. Selve ordet «evangelium» betyr «godt nytt» (Kvalbein 2022).

Julefortellingen blir nettopp kalt for juleevangeliet, så det sier noe om at håp er sentralt i denne fortellingen. Derfor synes jeg det er nyttig og viktig å undersøke hvordan håp formidles i det kunstmateriellet som kan være aktuelt å bruke i formidlingen av juleevangeliet i kirken.

I «Plan for trosopplæring. Gud gir-vi deler» (Kirkerådet, 2010) er også håpsdimensjonen både for eget liv, verden og oppstandelseshåp sentralt. Der står det blant annet: «I vanskelige tider er kjærligheten og det kristne håpet en kraft som skaper mot og vilje til å kjempe mot det som er vondt og nedbrytende, og til å søke en bedre fremtid» (Kirkerådet, 2010, s11).

Trosopplæringsplanen ligger til grunn for mye av det arbeidet som drives for barn og unge i Den norske kirke. Derfor blir denne planens vektlegging av håpet som en sentral faktor for livstolkning og livsmestring en viktig veileder for hva som skal fokuseres på i arbeidet med barn og unge. Denne oppgaven er skrevet innenfor fagfeltet kirkelig undervisning, og er derfor relevant fordi materialet som skal analyseres vil bli brukt i arbeid med barn.

1.2 Materiale

Simon Flem Devolds bok, *Simons adventsbok* (Devold, 1990), og Tor Åge Bringsværds bok, *De hellige tre narrer* (Bringsværd, 1996), er materialet jeg ønsker å undersøke i denne oppgaven. Begge bøkene er billedbøker. Simon Flem Devold har selv laget illustrasjonene til sin bok, mens Hilde Kramer har illustrert *De hellige tre narrer*. Bøkene er utgitt i det samme tiåret. Et fellestrekk hos begge bøkene er at de har fiktive karakterer som er hovedpersonene i julefortellingen. Begge bøkene er også rikt illustrert.

Videre følger en kort beskrivelse av den ytre handlingen i bøkene. Jeg vil primært konsentrere meg om teksten i de to bøkene, men de illustrasjonene som har en viktig rolle i forhold til

håpsdimensjonen vil jeg også ta med i analysen. Begge bøkene er uten sidetall og er korte bøker. Derfor refererer jeg kun til bøkene som helhet.

1.2.1 Simons adventsbok

Denne boken er bygget opp som en adventskalender, der det er et kapittel med tilhørende illustrasjon hver dag. Fortellerstilen er en implisitt, allvitende forteller som forteller i tredjeperson.

Ariel er den minste engelen i Paradis. Han er veldig surrete, og glemmer at det heter ”Ære være Gud i det høyeste”. I stedet synger han ”Elle melle Gud i det høyeste”, og får kjeft av erkeengelen Gabriel. Ariel har mange spørsmål som han pleier å snakke med bestevennen sin, sønnen til Gud, om. Men når han ikke har sett Jesus i Paradis på en stund spør han heller Gabriel, og da får han vite hvorfor sønnen til Gud har reist til jorden og at det er derfor englekoret skal ha en konsert der. Ariel glemmer når konserten skal være, men flyr ned til jorden og gjemmer seg bak en sky. Han mister en fjær ned på jorden og møter derfor på den mørkeredde gjeterguttene Jacob og den vimsete og nysgjerrige prinsesse Sara. Jacob har sett englekoret på himmelen, men har glemt å passe på sauene sine. Sara, som er datteren til en av de tre vise menn, samler på mye rart og har gått seg bort. Men selv om de hver for seg har ting de ikke får til, så finner de sammen veien til stallen, lenge før de voksne. Etter hvert kommer de voksne englene, gjeterne og kongene også inn i stallen. Englekoret synger, men Ariel glemmer teksten igjen og synger «Elle melle Gud i det høyeste». Da blunker barnet i krybben til ham og alle i stallen smiler (jfr Devold, 1990).

1.2.2 De hellige tre narrer

Denne historien starter med at fortelleren sier at en sirkusklovn en gang fortalte den fortellingen som han nå skal fortelle til ham. Så går fortelleren over til å formidle historien som en av narrene til de tre vise menn, det vil si at selve historien fortelles fra en førstepersons synsvinkel. Fortellingen starter med at narren beskriver hvordan han og herren hans pleide å se på nattehimmelen, og om kvelden da de så den store stjernen for første gang. Herren forstod at den nye stjernen betydde at en ny konge var blitt født og bestemte seg for å dra på besøk. Deretter beskrives reisen, der narrens oppgave var å oppmuntre herren. Etter hvert på reisen traff de på to andre konger med deres følge og deres narrer, og de fortsatte turen sammen. Da de kom frem ble de møtt av en stall der de fant to slitne foreldre og en

baby som gråt utrøstelig. Det var bare kongene som gikk inn i stallen, men når narren hørte gråten fikk han med seg de to andre narrene inn i stallen for å trøste barnet. De gjorde alle sine kunster og morsomme påfunn. Etter hvert stilnet gråten og alle i stallen klukklo. Barnets strålende, våkne og klare blikk beskrives deretter. Som en epiløg forteller narren at det er hans stolthet at gaven fra de hellige tre narrer, var at de ga barnet glede (jfr. Bringsværd,1996).

1.3 Metode, forskerrollen og disposisjon

Denne oppgaven anvender en tematisk innholdsanalyse. Det vil si at et tekstinhold blir beskrevet på en systematisk måte. Kvantiserbare data som tall og telling er ikke så viktig. Et ideal i denne type innholdsanalyse er at analysen veksler mellom å se på små enheter og større sammenhenger (Anker 2022, s 6).

Jeg har selv lest begge bøkene som jeg bruker til materiale i denne oppgaven mange ganger over flere år. Jeg har også utarbeidet og fremført dramaprekener som er basert på begge bøkene. I tillegg har jeg vært med på manusskriving og fremførelse av en musikkteaterforestilling basert på *Simons adventsbok*. Materialet er derfor godt kjent for meg og jeg har en annen nærhet til materialet enn om det hadde vært helt ukjente bøker. Jeg har også en formening om hvordan de to historiene blir mottatt av tilhørerne. Derfor blir det viktig å være bevisst på at min analyse kan bli preget av dette. Samtidig kan det være en fordel å jobbe med et materiale som jeg kjenner godt fordi jeg kanskje lettere kan oppdage større sammenhenger i materialet siden jeg allerede har arbeidet mye med tekstene. Motivasjonen min for å analysere dette materialet kan også være en fordel, men kan motsatt også være en utfordring i forhold til å kunne ha et kritisk blikk på materialet (jfr Repstad 1998, s 39).

Videre i denne oppgaven vil jeg først presentere teori om sentrale momenter ved en kristen forståelse av håpet. Her vil jeg referere til Harald Hegstads bok *Gud, verden og håpet* (Hegstad,2015). Deretter vil jeg se på artikkelen «Frigjøringsteologi» (Stålsett, 2008). Siden bøkene jeg skal analysere er barnebøker vil jeg også ha et ekstra blikk på barneteologien, som blir plassert under frigjøringsteologien. Frigjøringsteologien spør etter hvem som er det teologiske subjektet, og vi kan her se en sterk innflytelse fra brasilianeren Paulo Freire som

representerer frigjøring-og håpspedagogikk (Stålsett 2008, s 2 og 7). Derfor vil jeg avslutningsvis i teorikapittelet presentere Paulo Freires håpspedagogikk.

Videre vil jeg gå over på analysedelen der jeg vil se etter hvilke typer håp som artikuleres i de to barnebøkene. Primært vil jeg benytte en deduktiv tilnærming til materialet, men jeg vil også jobbe abduktivt ved å være åpen for at materialet kan si noe interessant også utover det teorien peker på. Underveis vil jeg sammenligne funnene i de to bøkene. Avslutningsvis vil jeg drøfte hvilke ressurser håpet som formidles i julefortellingene kan bidra med inn i barn- og unges liv. Her vil jeg trekke inn Jordheims artikkel «Livsmestring i kirke og skole; å kunne møte livet i gode og onde dager» (Jordheim, 2019).

2. Teoretisk rammeverk

Oppgaven handler om håp. Derfor har jeg valgt teori som i særlig grad vektlegger håpet. Ettersom håp er en sentral dimensjon i kristendommen generelt vil jeg starte med å presentere hva som tradisjonelt sett oppfattes som «det kristne håpet». Deretter vil jeg se på frigjøringsteologien og håpspedagogikken som har det til felles at de fremholder håp som en forutsetning for forandring.

2.1 Det kristne håpet

Dåpsliturgien i Den norske kirke avsluttes med et bibelvers: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde!» (1.Pet,1,3)

Dette bibelverset rommer mye av det som er sentralt i det kristne håpet. Håpet er knyttet til Jesus og til en bestemt hendelse, det at Jesus stod opp igjen fra de døde. Derfor blir det kristne håpet, Guds rike, noe som allerede har kommet nær gjennom Jesus, samtidig som det ikke er kommet helt og fullt; en «allerede nå, men ennå ikke»-tankegang. I og med at Guds rike allerede er kommet nær, kan vi snakke om et «levende håp» (Hegstad 2015, s 254 og 259).

Det kristne håpet er et stort tema, og jeg vil ikke kunne behandle temaet i dets fulle bredde. Derfor velger jeg å fokusere på det eskatologiske håpet, samt håpet som ligger i bunn for og kan gi motivasjon til livet på jorden her og nå.

Det kristne verdensbildet har en lineær tenkning. Det vil si at verden både har en start og en slutt, og at Guds handling i verden, som for eksempel skapelsen og Jesu liv, er noe som utspiller seg i historien. Derfor har både fortid og framtid betydning for nåtiden (Hegstad 2015, s 254). Et viktig moment i det kristne håpet er derfor tanken om hva som skjer når livet, både for hver enkelt person, og livet i verden som helhet, tar slutt. Dette håpet omhandler oppstandelse fra de døde og et liv etter døden. Dette håpet utvider seg til å bety mer enn frelse kun for hver enkelt person, det blir også et håp for alt det skapte, selve kosmos. Når man i kristen sammenheng snakker om Jesu gjenkomst og «verdens ende» er det ikke snakk om at Gud skal ødelegge verden, men at verden skal nyskapes til «en ny himmel og en ny jord». Dette står i kontrast til en tradisjonell oppfatning av himmelen som et sted, som er et annet sted enn jorden, som man kommer til med en gang man dør (Hegstad 2015, s 254 og 256).

Det eskatologiske håpet er altså sentralt i det kristne håpet, men det betyr ikke at nåtiden er uviktig. Håpet om at «det skal gå bra til sist», kan gi motivasjon og håp til å jobbe for det gode i livet her og nå. Troen på at livet er gitt oss av Gud som en gave og at Gud gjennom Jesu frelsesgjerning vil frelse verden fra det onde, kan gi oss perspektiver og håp for livet her og nå. Det kan gi tro og håp om at det kan skje en forandring i verden. Fortellingen om Jesus og håpet om at Jesus en gang skal komme igjen kan gi håp og mening i det å tro på Jesus (Hegstad, s 278).

«Det kristne håp innebærer en visshet om at den Gud som har åpenbart seg i Jesus også har verdens fremtid i sin hånd» (Hegstad 2015, s 256).

2.2 Frigjøringsteologi

Fagermoen og Lauritzen definerer teologi som «fortolkning av kristen tro og praksis» (Fagermoen og Lauritzen, 2018, s.7), og sier at teologi produseres alle steder der man lærer om og deler tro. Det vil si at teologien stadig er i bevegelse. Dette kan vi blant annet se tydelig i frigjøringsteologien som oppstod i Latin-Amerika på slutten av 1960-tallet. På denne tiden var fattigdommen utbredt i Latin-Amerika, og det var en tanke om at de fattige landene skulle utvikle seg og få tilført kunnskap og kapital fra de rike. Dette viste seg å være feilslått politikk der man etter hvert forsto at de fattige landene ikke kunne utvikle seg ut av avhengigheten de hadde til de rike landene. Derfor ble det et skifte fra utvikling til frigjøring, og mens Paulo

Freire representerte denne frigjøringen i pedagogikken var det blant annet den katolske teologen Gustavo Gutiérrez som representerte dette i teologien (Stålsett 2008, s. 586). Et viktig spørsmål i denne sammenhengen ble hvem som er det teologiske subjekt. Og det ble en bevissthet om at kontekst og teologisk produksjon henger tett sammen. Tradisjonelt sett har ikke «den undertrykte» fått forme teologien. Gutiérrez sa at frigjøringsteologi er «kritisk refleksjon over praksis i lys av Guds ord» (Stålsett 2008, s. 588). Han mente at det er en sammenheng mellom den frigjøringsprosessen som trengs i samfunnet og frelsen som kristendommen kommer med. Derfor tok han avstand fra at det finnes en universell og tidløs teologi. Han motsa den klassiske dualismen og mente at den åndelige og verdslige verden er nært knyttet, og at teologiens oppgave blir å «søke etter Guds (fravær og)nærvær og i den menneskelige historie» (Stålsett 2008, s. 288). Han mente at frigjøring sett i et kristent lys er det som Jesus kommer med, og at dette sammenkobler frigjøring og frelse:

Kristus, frelseren, frigjør mennesket fra synden, som er den dypeste årsak til alt uvennskap, all urett og undertrykkelse, og gir det autentisk frihet, det vil si, setter det i fellesskap med seg. Det er alt menneskelig brorskaps fundament (Stålsett 2008, s. 587).

I frigjøringsteologien ble konkrete historier i Bibelen tolket i lys av egne erfaringer som undertrykket. Exodus-fortellingen ble en historie om en Gud som står på de svakestes side og griper inn i historien. Den historiske Jesus sine lidelser ble en gjenkjennelse av lidelse som mange selv hadde erfart, og det er nettopp sammenhengen mellom den lidende Jesus og det lidende folket som ble vektlagt. «Det korsfestede folket» kunne finne sin gjenklang og håp i den korsfestede Gud. Gud er de fattiges og undertryktes Gud, og Jesus er Frigjøreren (jfr Stålsett 2008, s. 589-592).

En kritikk mot frigjøringsteologien var at det ensidig ble fokusert på den historiske og menneskelige Jesus, samt at nåtiden ble for mye vektlagt i forhold til fremtiden. Det ble også kritisert at frigjøringens subjekt ble for endimensjonalt framstilt som «den fattige». Et relevant spørsmål ble da hvem den fattige eller undertrykte er hvis man utvider forståelsen? Uansett kan vi si at teologien ble reformulert fra ofrenes ståsted. Det ble en viktimologisk og en kontekstuell vending. Den viktimologiske vendingen handler om at det blir mer fokus på «hvem»; det vil si en vending der mer kunnskap om «den undertrykte» vektlegges. Den kontekstuelle vendingen handler om «hvor». Frigjøringsteologien tar til orde for at det er nødvendig å velge ofrenes perspektiv (Stålsett 2008, s. 584 og 595). Frigjøringsteologien

representerer et håp om forandring gjennom at den undertrykte blir det teologiske subjekt, relaterer seg til den lidende Kristus og får frelse gjennom hans inngripen i historien.

Barneteologien hører til under frigjøringsteologien. Her handler det om å ta barn på alvor i sin egen religiøsitet. Frigjøringen her blir å se på barn som et fullverdig subjekt som har sin egen forståelse og fortolkning. Undertrykkelsen som det her er snakk om er de voksnes makt i forhold til kunnskap og erfaring (Stålsett 2018, s 146-150). Barns tro blir viktig som en fullverdig tro her og nå og ikke bare noe de skal vokse inn i.

2.3 Håpspedagogikk hos Paulo Freire

Paulo Freire var en brasiliansk pedagog som i det 20. århundre tok til orde for en pedagogikk som skulle gi et bedre fremtidssamfunn. Titlene på to av hans bøker, *De undertryktes pedagogikk* fra 1968 og *Håpets pedagogikk* fra 1992, sier noe om hva som er sentralt i Freires utgivelser. Det dreier seg om de undertrykte, og det dreier seg om håp. Her ser vi paralleller til frigjøringsteologien, og det er nettopp i det samme landskapet Paulo Freires tanker har sitt utspring. Hans personlige erfaringer med å gå fra å tilhøre en middelklassefamilie til å bli fattig som en konsekvens av den økonomiske krisen i 1929 gjorde at han ble bevisst på det han betegner som den «tause kultur». Det vil si at mennesker blir ofre for et system der de blir fastlåst som «de undertrykte» i et fellesskap der ingen protesterer, og derfor blir uten kraft til å forandre sin egen situasjon (Freire 2021a, s.10).

Freire kritiserer den tradisjonelle pedagogikken, som han kaller «bank-pedagogikken», der forholdet mellom elev og lærer er usymmetrisk. Læreren er den som «fyller på» eleven den kunnskapen som læreren har og det han synes er viktig. Freire mener at dette gjør lærerne til undertrykkere. De blir som «nye koloniherrer, men nå er målet ikke jordeiendommer og rikdom, men de menneskelige sjeler» (Steinsholt 2021, s.591). Han mener at den nye veien å gå er gjennom dialog mellom lærer og elev. Freire fremholder at alle mennesker er intellektuelle fordi alle har en filosofi om hvorfor de er i verden, og nettopp spørreordet *hvorfor* mener Freire er et viktig ord for forandring. Man må ha en innsikt i *hvorfor* ting er som de er for å kunne ha et utgangspunkt for forandring. Og spørsmålet *hvorfor* er viktig for at lærer og elev gjensidig kan finne ut av ting og ha et mer likeverdig forhold. Eleven kan også lære læreren noe! Freire sier at «dialogen med sitt utspring i kjærlighet, ydmykhet og tro blir et horisontalt forhold der gjensidig tillit mellom de samtalende er den logiske

konsekvens» (Freire 2021a, s. 75). Han mener at håp er et ontologisk behov og må læres, og at dialogen ikke kan finne sted uten håp: «Håpet er rotfestet i menneskets ufullkommenhet, og derfra går det ut i stadig søken-en søken som bare kan foregå i fellesskap med andre mennesker» (Freire 2021a, s 76).

Sentralt i Freires pedagogikk er det å være subjekt i eget liv og en innsikt i at virkeligheten ikke er statisk, men at den kan forandres. Det vil si at mennesker kan skape seg et menneskeverd. Freire kaller pedagogikken som må til for at hvert menneske skal ta sine muligheter i bruk for frigjørende pedagogikk (Freire 2021a, s.13). I *Håpets pedagogikk* (2021b) løfter han i denne sammenheng frem at håpet her spiller en viktig rolle. Håp og pedagogikk henger i hans teori nært sammen. Han argumenterer for at en lærer som vektlegger barns kreativitet og nysgjerrighet frigjør dette håpet hos barnet. Han betegner det som et kritisk håp der barnet kan se på sin egen virkelighet og ha tro og håp om at en selv kan påvirke sin egen virkelighet gjennom å være subjekt i eget liv og kreve sitt menneskeverd. Han fremhever videre at det ofte er i en vanskelig situasjon eller virkelighet at håpet manifesterer seg, og at det derfor blir et kritisk håp. Et håp om at noe kan forandres til det bedre, og et håp som fører til handling. Det vil si å kjempe både for egne og andres rettigheter. Freire argumenterer for at man uten håp kan miste kreftene til å kjempe for en bedre verden, og at barna lærer håpløshet dersom læreren gjennom ord eller handling lærer dem å tåle «den urett som ikke rammer de selv» (Lindvig 2017, s.104). At håp er et så grunnleggende behov hos mennesket gir i seg selv grunn til håp. Samtidig innser Freire at det er kort vei mellom håp og håpløshet. Derfor må barn ha en utdanning i håp (Lindvig 2017, s 42). En kritisk bevissthet om sin egen situasjon i verden må etterfølges av handling. Samtidig skjer frigjøring og forandring ikke kun på eget initiativ, det er også avhengig av dialog og relasjonen til andre.

Selv om Freire vektlegger det å være subjekt i eget liv og kreve sitt eget menneskeverd er han tydelig på at det ikke er snakk om enkeltmenneskers rett til å gjøre det man vil. Freire er opptatt av fellesskap og av at hvert menneske virker som et subjekt i samspill med andre subjekter der toleranse, respekt og kjærlighet til de andre ligger til grunn (Norrman 2018, s.40).

Håp og kjærligheten er sentrale temaer i Freires teori. Han ser på begge to som ontologiske behov som henger sammen. Freire hadde en drøm om en universell etikk som var grunnfestet i kjærligheten til verden og hverandre (Lindvig 2017, s 104). Freire vektlegger kjærligheten

som en forutsetning for dialog og fellesskap. «Om jeg ikke elsker verden-om jeg ikke elsker livet-om jeg ikke elsker menneskene-kan jeg ikke delta i en dialog» (Freire 2021a, s.74). Han omtaler dialogen som en kjærlighetshandling der man tar den andre på alvor og ikke eier sannheten. Han mener at det er håp i at man sammen, åpent og kritisk, utforsker spørsmål uten å vite hva utfallet blir. Han sier videre at det kan bli en forsoning gjennom dialogen når kjærligheten får være grunnlaget (Freire 2021a, s. 74). Han vektlegger også *handlingen* som en konkretisering av håpet, og at handling og kjærlighet er tett sammenføydd. Håp fører til handling, i motsetning til en dialog i håpløshet som preges av byråkrati og tomhet (Freire 2021a, s. 76). Håp og kjærlighet blir et livsmotiv for Freire og en forutsetning for frigjøring.

2.4 Analysekategorier

Nå har jeg presentert teori om håp, med vekt på frigjøringsteologi og håpspedagogikk. Før jeg skal i gang med analysen av barnebøkene vil jeg definere fire håpskategorier jeg skal se etter i tekstene. De tre første kategoriene har jeg primært kommet frem til gjennom en deduktiv tilnærming, mens den siste kategorien har vokst frem gjennom materialet, det vil si en abduktiv arbeidsmåte. Samtidig er de to arbeidsmåtene vevd inn i hverandre.

- 1) Det første jeg vil se etter er håp gjennom fellesskap og vennskap. Freire fremholder dialogen som sentralt her, så jeg vil fokusere spesielt på dialogen.
- 2) Deretter vil jeg se på hvordan jeg finner håpet presentert som forandring. Her vil jeg blant annet komme inn på hvordan dette uttrykkes gjennom hvem som er det teologiske subjekt/subjekt i fortellingene og gjennom det kritiske håpet.
- 3) Det neste jeg vil se etter er håp gjennom hvordan Jesus fremstilles og eskatologisk håp.
- 4) Avslutningsvis vil jeg presentere håp uttrykt gjennom naturen, kroppsspråk og humor.

3.Analyse

3.1 Håp i fellesskap og vennskap

I begge barnebøkene finner vi fellesskap og vennskap beskrevet, og hovedpersonenes samspill med andre mennesker står sentralt i bøkene. Freire framholder at håp er noe som læres og ofte oppleves i samspill med andre mennesker, og derfor er dette en viktig kategori når jeg ser etter hvordan håp formidles i disse bøkene (Jfr. Freire 2021a,s 76).

I *Simons adventsbok* beskrives «sønnen til Gud» som engelen Ariel sin beste kamerat, og det er til ham Ariel kommer når han lurere på noe. For eksempel fortelles det at sønnen til Gud trøster Ariel og sier at «det viktigste er ikke hva du synger, men hva du føler» når Ariel er lei seg for at han synger feil tekst i englekoret. Erkeengelen Gabriel er også en god samtalepartner for Ariel. De kan utforske store spørsmål sammen. Selv om Gabriel har en viss autoritet i og med at han er veldig klok og gammel er ikke Ariel redd for å snakke med ham. I *Håpets pedagogikk* snakker Freire om at en lærer som vektlegger barns kreativitet og nysgjerrighet frigjør håpet som gjør at barnet kan oppdage og bli trygg på sitt eget menneskeverd. Dette gir gjenklang hos meg når jeg leser hvordan forholdet mellom Ariel og Jesus, og mellom Ariel og Gabriel, er. Selv om det ikke beskrives noen alder på Jesus når Ariel snakker med ham i Paradiset får jeg et inntrykk av at Ariel ser på ham som en han går og får råd og trøst hos, så på en måte er Jesus en voksenfigur samtidig som han blir presentert som en likeverdig venn til Ariel.

Ariels spørsmål blir tatt på alvor av Gabriel, blant annet snakker de om bakgrunnen for hvorfor Jesus må komme til jorden. Og når de snakker om evigheten får Ariels barnlige kreativitet og fantasi komme til orde. Blant annet sier han at evigheten blir som en slange som biter seg selv i halen fordi «den har ingen begynnelse og ingen ende». Dette blir et eksempel på at forholdet mellom «lærer» og «elev» er likeverdig der begge kan lære hverandre noe, og dette er i følge Freire sentralt for å kunne dyrke barnets håp. Freire er som sagt opptatt av at dialog og håp er nært knyttet. Forfatteren av *Simons adventsbok* har også en kommentar til dette som står som en løsrevet setning sammen med en illustrasjon i det nevnte kapittelet der Gabriel og Ariel snakker om evigheten: «Både engler og mennesker må snakke med hverandre!»

I *De hellige tre narrer* finner vi et tilsvarende «lærer-elev-forhold», selv om dette skiller seg ut fordi det er snakk om en konge og hans tjener, narren. I og med at en av dem er ansatt hos den andre er forholdet i utgangspunktet asymmetrisk, men teksten nyanserer dette noe gjennom hvordan narren snakker om seg selv. Det er tydelig at kongen trenger en å snakke med når han er opptatt av de store spørsmålene i livet. For eksempel vil han ha narren hos seg når han står og kikker på stjernehimmelen når han ikke får sove. Dette uttrykker at narren er en viktig person for ham, og han deler også tanker om Gud med narren. Samtidig blir dette framstilt som en enveiskommunikasjon der det er kongen som har kunnskapen han gir videre

til narren, det Freire betegner som «bank-pedagogikk». Samtidig ser vi at narren i seg selv virker seg bevisst sin rolle og sier at han og kongen har ulike oppgaver i livet:

Min herre er gammel. Å ri en kamel i flere dager er ikke lenger det han setter pris på. Men hele tiden prøvde jeg å muntre ham opp. Det er min oppgave i livet. Min herre er konge. Jeg er hans narr. Jeg får ham til å tenke på andre ting. Jeg lindrer. Jeg får ham til å le.

Så selv om vi her har et asymmetrisk forhold der kongen er den med makt, representerer fellesskapet med narren et håp i livet til kongen i og med at han bidrar med å få ham til å tenke på andre ting enn sine problemer og smerter. Tradisjonelt sett har hoffnarrens rolle vært å more kongen, men også å komme med tilbakemeldinger til kongen i en humoristisk tone. På denne måten kan narren også være en vis person som kongen lytter til. Teksten sier ikke noe direkte om hvordan kongen ser på narren i denne fortellingen, men kongen tar narren på alvor på den måten at han tydeligvis setter pris på narrens oppmuntringer. Dette kan vi for eksempel se gjennom at kongen smiler på illustrasjonen der narren sjonglerer for ham. Det virker også som at kongen synes det er viktig å innvie narren i sin kunnskap om stjernehimmelen og Gud i og med at han tilkaller narren når han kikker på stjernehimmelen og velger å dele sine tanker med narren. Det kan diskuteres om motivet til kongen for å samtale og ha fellesskap med narren er å slippe å være alene eller om han virkelig bryr seg om narren. Basert på analysen ovenfor kan man argumentere for at det i særlig grad er kongen som finner håp i dette forholdet.

Ordet «venn» brukes også en gang i *De hellige tre narrer*. Helt i innledningen blir sirkusklovnen, som gutten har lært historien av, omtalt som «venn». Videre i innledningen blir det presentert at denne historien som skal fortelles er veldig viktig og derfor må deles med andre klovner. Sirkusklovnen sier følgende om historien han skal fortelle til gutten som hører på: «Lytt nøye. Slik at også du...en gang...kan bringe den videre...til dine små klovner». Etersom gutten ikke selv er en klovn, tolker jeg dette som at «vi er alle klovner», og at historien derfor gjelder alle, og videre at håpet som formidles i historien gjelder alle. Viktigheten av å dele historien, og derav også håpet, blir derfor poengtert allerede før selve historien er i gang. Det at historien skal deles videre til «...dine små klovner», som kan tolkes som «dine barn», sier noe om at håpet i denne viktige historien gjelder like mye for han som opplevde den i fortiden, de som hører den i dag og de som kommer til å få høre den i fremtiden.

En hel dobbeltside i *De hellige tre narrer* er uten tekst, og her kan vi se følget av de tre kongene med sine narrer, soldater og tjenere som er på vei inn til Betlehem. Dette er et tydelig bilde på et fellesskap som sammen er på leting og har oppmerksomheten rettet mot samme sted.

I *Simons adventsbok* har dette følget en litt annen form. Vi vet at de tre kongene er på vei sammen, men her er det de tre barna; engelen Ariel, gjetergutten Jacob og prinsessen Sara, som sammen prøver å finne veien til stallen, som får spalteplass. De tre barna har truffet hverandre og blitt venner. Gjennom en dialog har de funnet ut at de har noen svakheter alle tre som har gjort at de har gått seg litt bort alle sammen. Jacob konkluderer med at «Det er noe småtteri i veien med alle, enten de er engler eller mennesker». Jeg tolker det slik at de finner håp i at det også er andre som ikke er helt perfekte og at de finner håp i fellesskapet med hverandre og det at de kan bety noe for hverandre. Jacob sier: «Vi får slå følge da, så har vi i hvert fall hverandre». Selv om de befinner seg i en vanskelig situasjon (å ha gått seg bort og mistet saueflokken), er de ikke handlingslammet, men finner styrke og håp gjennom å kunne samarbeide om å finne veien til stallen.

Simons adventsbok (Pedlex/Fagbokforlaget)

3.2 Håp som forandring

Begge barnebøkene har til felles at de som er hovedpersonene i fortellingene kan defineres som de som har en undertrykket rolle. I *De hellige tre narrer* blir narrene de undertrykte i kraft av å være de med minst status og makt; de er kongenes tjenere. I *Simons adventsbok* er det de tre barna som kan regnes som «de undertrykte» begrunnet i at barn har en underordnet

rolle i forhold til voksne når det kommer til for eksempel makt, viktige avgjørelser og fortolkningsautoritet (jfr Stålsett 2018, s 146). For eksempel ser vi allerede i det første kapittelet at det er et spenningsforhold mellom Ariel og «de store englene»: «Det var mange ting som de store englene syntes var viktige, men som Ariel aldri kunne klare å huske. (...) De syntes han ødela hele koret». Vi kan si at barna og narrene her representerer litt det samme; en naivitet og barnlighet, men også en klokskap som er annerledes enn «de voksnes» klokskap.

I *De hellige tre narrer* kommer dette skillet mellom overordnet og underordnet tydelig fram i illustrasjonene. Et eksempel er at kongene alltid sitter høyt oppe på en elefant eller kamel på vei mot Betlehem, noe som kan tolkes som høy status. Narrene og de øvrige tjenerne kommer gående eller sitter på lavere dyr, og har altså lavere status. Når de kommer frem til stallen er det kongene som får gå inn mens narrene og tjenerne må vente utenfor.

Forandringen og håpet for de undertrykte i denne fortellingen vises tydelig når narren får med seg de andre narrene inn i stallen og trer frem som subjektet i fortellingen: «Jeg vet ikke hva som gikk av meg. Men plutselig visste jeg at også jeg måtte inn. Jeg og de to andre gjøglerne. (...) Og nå tok jeg tak i mine yrkesbrødre og trakk dem med meg-inn i stallen».

De krever sin plass inne i stallen og viser at deres bidrag er viktig. Det blir som om narrene sier «stopp», går inn i historien, krever sin plass/menneskeverd og forandrer historien. Dette understrekes av illustrasjonene. De tre narrene blir stående i en tydelig «spotlight» fra stjernen (et av naturens symboler på håp) mens de gjør sine kunster og morsomme påfunn for barnet. Deres bidrag forandrer situasjonen og får selve Gud til å le! Her ser vi et kritisk håp, som Freire snakker om; narren blir bevisst sin egen situasjon, ser med et kritisk håp på virkeligheten og dette kritiske håpet fører til handling som forandrer situasjonen både for ham og andre. Narren betegner også seg selv som en av «*De hellige tre narrer*» (min utheving) etter denne situasjonen, noe som peker mot fortolkningen om at i møte med Jesus blir hans menneskeverd bekreftet. I den siste illustrasjonen rundt krybben blir så alle fremstilt som likeverdige, og stjernens «spotlight» dekker nå alle som er i stallen. Der er det ikke lenger statusforskjeller mellom menneskene. På denne måten blir også narrene det teologiske subjekt. At alle mennesker er likeverdige blir også understreket gjennom illustrasjonene der vi tydelig kan se at de tre kongene og de tre narrene har ulik hudfarge og etnisitet. Også det at hele historien fortelles, og i følge prologen *skal* fortelles, i jeg-form, er med på understreke

hvem som får ha synsvinkelen i denne viktige fortellingen. Narren blir derfor det teologiske subjekt gjennom synsvinkelen også. Fortellingen får slik frem at narren er stolt av hvem han er og hva han får til og at han forstår at hans stemme og bidrag, som kanskje ikke alltid blir sett på som like viktig, *er* viktig. Dette kommer tydelig frem i epilogen der narren sier:

Siden-nå som jeg forstår mer-pleier jeg å legge til: For la ingen tenke ille om latter. Latter og kjærlighet vil alltid høre sammen. Derfor har det vært min stolthet å kunne si: Dette var min gave...dette var gaven fra De hellige tre narrer; ikke at vi skjenket gull, røkelse eller myrramen at vi ga barnet glede.

De hellige tre narrer (Gyldendal)

I *Simons adventsbok* finner vi særlig undertrykkelsen i forholdet mellom de voksne gjeterne og gjetergutten Jacob. De voksne gjeterne herser med ham fordi han er minst. Dette kommer til uttrykk både gjennom at det er han som må løpe rundt og samle sauene og at han blir ertet fordi han er mørkredd. Han antyder også at de bruker vold mot ham: «Hvis han ikke fant flokken igjen før de andre gjeterne kom, ville de nok ikke nøye seg med å erte ham. Da ville de nok bli så sinte at de kanskje ville både slå og sparke». Vi kan ane at dette er en kultur som har vært i flere generasjoner der de yngste er de som må gjøre det meste av jobben og som blir undertrykket, en slags «taus kultur» som Freire snakker om, der ingen gjør opprør. De voksne gjeterne sier: «Da vi var unge, var det vi som måtte fly. Nå er det din tur». Vi ser også en

undertrykkelse av Jacobs tro og fantasi, og han sier at de voksne gjeterne erter ham og kaller ham overtroisk. Samtidig oppfatter jeg hos Jacob et kritisk håp, der han ser på sin egen situasjon og forstår at det han tror og mener har betydning. Dette kommer særlig til uttrykk når han snakker om troen: «Jaja, det er kanskje bedre å tro for mye enn for lite, tenkte Jacob. Men selv torde han ikke si til dem (de voksne gjeterne) at de var undertroiske. Han bare tenkte det for seg selv». Og når Jacob får se englekoret på himmelen gir det ham et nytt håp og tro på at det han selv mener har betydning: «De voksne gjeterne får si hva de vil, tenkte Jacob. Jeg har sett det jeg har sett, og det jeg har sett, det må jeg tro på. Samme hva andre folk sier». Deretter tar Jacob en egen avgjørelse om å gå etter den store stjernen.

Simons adventsbok (Pedlex/Fagbokforlaget)

Videre i *Simons adventsbok* representeres håpet for «de undertrykte» gjennom at de tre barna, som etter hvert møtes, kommer først frem til stallen for så å vise vei for de voksne (som er på vei til å gå rett forbi). Slik blir barna subjektet i fortellingen, krever sin plass og menneskeverd og reduseres ikke til «tause» barn som bare «følger etter» de voksne. Her er barna med på å vise vei for de voksne og ser noe de voksne ikke ser. Stålsett (2018) refererer til bibelverset i Lukas 10,21 som sier at «(.....)du har skjult dette for vise og forstandige, men åpenbart det for umyndige små». Denne scenen fra boken kan kobles til dette bibelverset. Det er barna som finner det alle søker etter, de voksne er på vei til å gå rett forbi. Ariel gjenkjenner også barnet i krybben som «sønnen til Gud» og selve vennskapet hans med Jesus kan representere et bilde på, og håp om, hvordan alle mennesker kan være venn med Jesus.

3.3 Håp gjennom Jesus og eskatologisk håp

Håp uttrykt som eskatologisk håp fremtrer på litt ulike måter i de to barnebøkene.

Simons adventsbok, som generelt er mer «konkret» i sin fortellerstil enn *De hellige tre narrer* beskriver himmelen eller «Paradis» på følgende måte: «I Paradis er alt vakkert. Alle er snille. Ingen plager hverandre, ingen spiser hverandre, ingen er redde for hverandre.» I og med at engelen Ariel oppholder seg i Paradis gis det et inntrykk av at Paradis er et annet sted enn på jorden, noe som kan være en tradisjonell oppfatning av Paradis selv om det ikke nødvendigvis er en teologisk velbegrunnet oppfatning. Uansett uttrykker denne beskrivelsen av Paradis himmelen som et godt sted å være ved blant annet tekstlige bilder fra Bibelen om løver og lam som er venner. Dette bildet av himmelen blir også beskrevet indirekte gjennom hvordan Ariel har det i Paradis. Det er også interessant at Jesu pre-eksistens blir beskrevet. Jeg har inntrykk av at det ikke er så vanlig å ta med denne teologien i barnebøker. Samtidig får vi gjennom beskrivelsen av vennskapet mellom Ariel og Jesus i himmelen konkretisert hva det vil si å ha Jesus som venn, og fellesskapet med Jesus er nettopp en viktig del av det kristne håpet. Beskrivelsen av Paradis blir derfor en konkret måte eskatologisk håp formidles i boken.

På spørsmål fra Ariel forklarer også erkeengelen Gabriel *hvorfor* Jesus måtte bli et menneske på jorden. Dette skjer i kapittel 7. Her beskrives det hvorfor det er så mye vondt i verden:

Du skjønner at menneskene på jorden har styrt seg så dårlig i det siste. De krangler og slåss, de snakker stygt om hverandre, de stjeler og røver og lyver og slår hverandre i hjel. De jakter på dyrene og dreper mer enn de kan spise. De kunne ha det så fint hvis de var venner. Men nå ser det nesten ut som de har tenkt å ødelegge hele jorden.

Simons adventsbok (Pedlex/Fagbokforlaget)

Dette er veldig konkret forklart, og videre fortelles det at Jesus har kommet for å frelse verden fordi det bare er han som er sterk nok til å hjelpe menneskene. Illustrasjonen til dette kapittelet er også veldig konkret med fire mennesker, tilsynelatende menn, med sure fjes og spyd og kniver i hendene omkranset av ord som «slåss», «kamp» og «uvenn». Dette er ord som står i kontrast til ordene som ble brukt til å beskrive Paradiset. Her knyttes håpet til Jesus. At han skal komme for å frelse og hjelpe menneskene. Samtidig blir det ikke utdypet *hva* frelse betyr, og det sies ikke noe konkret om *hvordan* Jesus skal frelse utover at han er den eneste som er sterk nok til å klare det. Samtidig blir beskrivelsen av hvordan det er på jorden en kontrast til hvordan det er i Paradis. Igjen kommenterer forfatteren innholdet i kapittelet med å ha en løsrevet setning tilknyttet en liten illustrasjon der han sier: «Det er ikke alt som er godt her i verden».

Noe som er sentralt i frigjørings-teologien er at Jesus står på de svakestes side og griper inn i historien. Dette finner vi spor av i boken *De hellige tre narrer*.

Jeg så på barnet, som de hadde lagt i en krybbe. Jeg hørte at det gråt. Moren prøvde å roe den lille. Men guttebarnet var utrøstelig. Som om all verdens sorg og elendighet var lagt på det. Og som om vekten av alt dette var mer enn det ennå kunne make.

Dette avsnittet har flere lag. Det er en baby som gråter utrøstelig. Samtidig utdypes dette ved å begrunne gråten i «sorg og elendighet», som et spedbarn i virkeligheten ikke har kjennskap til. Derfor blir det et billedlig avsnitt som vil fortelle noe mer enn bare at et barn gråter. I dette avsnittet trengs det en kjennskap til teologien rundt påskefortellingen for å kunne ha et grunnlag for å tolke teksten på et dypere plan. Hvis jeg skal tolke dette avsnittet kan jeg se en lidende Kristus som «de undertrykte» kan relatere seg til. Jesus vet hva sorg er. Gjennom setningen «Men guttebarnet var utrøstelig» kan mennesker som har opplevd dyp sorg finne gjenkjennelse; det kan oppleves som at det ikke finnes noe trøst noe sted. Jesus blir her en som gråter og lider sammen med menneskene. Det i seg selv kan gi håp og trøst til mennesker som har det vanskelig; at det er noen der som vet hvordan du har det og sørger sammen med deg. Samtidig er det håp i det lille ordet *ennå*: «Og som om vekten av alt dette (verdens sorg og elendighet) var mer enn det *ennå* kunne make». Her ligger det et håp om at Jesus en dag skal bære all verdens sorg og elendighet, og peker slik mot den eskatologiske dimensjonen ved håpet og frelsen. Og de som kjenner til hvordan historien om Jesus går videre vil her rette oppmerksomheten mot påskefortellingen og teologien rundt den. Vi ser her at det vonde i

verden ikke er like konkretisert som i *Simons adventsbok*, og at det er mer fokus på «de undertryktes» smerte, og ikke på alt det gale menneskene gjør.

Videre i historien fortelles det at etter at de tre narrene starter med å gjøre sine underholdningspåfunn stilner barnets gråt og barnet glemmer «sorg og sult og tørst og kulde». Denne setningen kan det tolkes håp inn i. Hva vil det si at barnet glemmer dette? Glemmer han det bare for sin egen del, som en baby som blir avledet når det gråter? Kan det utvides til å være et bilde på at all ondskap og smerte en gang skal ta slutt? Betyr det at Jesus skal ta bort all «sorg og sult og tørst og kulde»? Er det et bilde på himmelen der ingen skal huske det som har vært? Uavhengig av hvilken forkunnskap den som leser det har og hvordan det blir tolket har avsnittet en stigende håpefull klang som ender i setningene:

Og mens vi lå på kne foran krybben fortsatte vi å skjære de latterligste grimaser. Vi blunket. Vi rynket på nesen. Til alle lo. Til hele stallen klukket av latter. Til barnet glemte sorg og sult og tørst og kulde. Til det så på oss med øyne som strålte slik at selve luften lyste omkring oss.

Noe av kjernen i frigjøringssteologi og frigjøringspedagogikk er å være subjekt i eget liv og ha et håp om at virkeligheten kan forandres, det vil si å ha et kritisk håp. I denne sammenheng er det narrene som ser på situasjonen: barnet som gråter utrøstelig som om all verdens sorg og elendighet er lagt på det. Og de ser på seg selv, som er undersåttene til kongene og ikke engang får komme inn i stallen. Narrene forstår at de har noe å bidra med og bestemmer seg for å gripe inn i situasjonen, og får forandret den. Her er det en forandring som skjer både for de selv, for barnet og resten av menneskene i stallen. Og selv om narrene ikke har kraft til å få bort all sorg og elendighet aner vi at *barnet* en gang skal greie det. Dette kommer tydelig til uttrykk i det som jeg oppfatter som en vending i historien som skjer når barnets gråt stanser og han ser på de med «et ansikt så våkent og klart at det kvakk i oss». Det er her de forstår at det er noe spesielt med barnet. Det er barnets blikk som fører til at de faller på kne og forstår at stedet er hellig:

Da falt vi på kne. For vi forsto at stedet var hellig. At barnet var hellig. At det var en hellig familie. At kongene heretter ville bli kalt De hellige tre konger. Da knelte også vi-de hellige tre narrer.

Når fortelleren sier at «kongene *heretter* ville bli kalt De hellige tre konger» (min utheving) og narrene vil bli kalt «de hellige tre narrer» sier dette noe om at møtet med Jesus fører med seg en forandring for de som er der. Og det er et tegn på håp! Både narrene og kongene får det samme beskrivende ordet knyttet til seg; «hellig». Ordet kan bety «guddommelig eller

overnaturlig» (Kværne/Groth,2022), og beskriver noe som er annerledes enn det vanlige. I og med at de vil bli kalt det i fremtiden sier det noe om at narren forstår at dette er en historie som kommer til å bli fortalt videre og være av betydning. Derfor finner vi håp knyttet til selve fortellingen om Jesus også, og til Jesu inngripen i historien.

3.4 Håpet i naturen og gjennom kroppsspråk og humor

Håp kan formidles på mange måter, og jeg har gjennom å analysere disse to historiene funnet at håpet også kommer til uttrykk gjennom naturen og kroppsspråket.

Særlig i *De hellige tre narrer* blir håpet formidlet gjennom naturen og beskrivelsen av naturen. Når kongen står sammen med narren og ser opp på nattehimmelen beskriver han stjernene ved å si at «..lysdansen der oppe er en himmelsk bok, skrevet med Guds egen håndskrift». En håndskrift er noe av det mest personlige vi har, og derfor kan dette tolkes som at det er en personlig og nærværende Gud som er til stede i skaperverket og fortsatt skaper. Dette kan gi håp.

Når narren skal beskrive «Den store stjernen» sier han følgende: «Jeg glemmer aldri den kvelden vi så Den store stjernen for første gang. Som om tusen regnbuer hadde laget en skinnende knute, et lys...sterkere enn fullmånen». Regnbuen er et allment kjent tegn på blant annet håp, og når «Den store stjernen» blir beskrevet som at det er tusen regnbuer som har samlet seg ett sted er det nærliggende å tolke dette som et sterkt symbol for håp. Det blir en poetisk fremstilling av hvordan håpet blir formidlet gjennom naturen. I illustrasjonene i boken blir stjernen klarere og litt større for hvert papirblad som vendes. Det kan tolkes som at håpet blir sterkere jo nærmere menneskene kommer stallen, og altså Jesus. På en av de siste sidene blir stjernen som en spotlight på «de undertrykte» og gjør dem til subjektet i historien, og på siste side er stallen og alle som befinner seg der badet i lyset fra stjernen, badet i lyset fra det som symboliserer håpet!

I tillegg til at håpet finnes gjennom naturen, beskrives også håpet gjennom kroppsspråket, og her er det øynenes uttrykk som blir trukket spesielt frem. I *De hellige tre narrer* beskrives først dette håpet og takknemligheten i blikket til Maria når narrene får barnet til å slutte å gråte: «Selv barnets mor skjøv håret vekk fra pannen-takknemlig, med et blick som jeg aldri vil glemme.»

Deretter blir Jesus, eller «barnet», som er benevnelsen som blir benyttet i boken, beskrevet. I beskrivelsen er det barnets øyne og blick som blir trukket fram: «Barnet veltet seg over på siden-og så på oss. Det var nyfødt. Likevel hadde det et ansikt så våkent og klart at det kvakk i oss.» Narrene møter altså Jesu våkne og klare blick, og det gjør noe med dem. De forstår blant annet at det er en hellig familie og forstår også at de selv kan kalles De hellige tre narrer i møte med barnet. Videre fortelles det at barnet ser på de «med øyne som strålte slik at selve luften lyste omkring oss».

Øynene står i en særstilling på kroppen og kalles populært for «sjelens speil». Det er også en allmenn oppfatning at man kan se om et menneske har mistet håpet ved å se på øynene. Filosofen Emmanuel Lévinas var opptatt av ansiktet og blikket som vendes mot andre og mente at når man ser den andre som en enestående og uerstattelig skapning oppstår det en stråleglans i blikket (Heskestad, 2020). Dette gir gjenklang i beskrivelsen av Jesu blick i denne historien, et blick som ser på de andre som enestående og uerstattelige skapninger. I denne fortellingen kan vi derfor tolke at det er nettopp tro, håp og kjærlighet som blir formidlet i barnets blick. Narrene *blir sett* av barnet. Beskrivelsen av Jesu blick blir også en kontrast til hvordan kongens blick blir beskrevet noen sider tidligere når narren går inn i stallen: «..jeg så det lynte i min herres øyne».

I tillegg til at det lyser fra barnets øyne i sluttscenen er det også en kroppslig tilstand som kjennetegner de som er i stallen, nærmere bestemt at de ler, eller at de «klukker av latter». Rent fysisk skjer det noe med kroppen når man ler. Ved å le frigjør kroppen endorfiner og dette fører til at man føler seg mindre stresset, føler mindre smerte og føler seg mer glad (jfr Ousdal 2022). Derfor representerer selve latteren også håp. Narren sier selv at latter og kjærlighet alltid vil høre sammen. Jeg vil legge til at latter, kjærlighet og håp også hører sammen i og med at latteren har denne fysiske og psykiske påvirkningen på mennesker.

I *Simons adventsbok* blir også Jesu øyne beskrevet. I denne sammenheng består det i at Jesus blunker til Ariel når han synger feil og sier «elle melle Gud» i stedet for «ære være Gud». I tillegg står det at Jesus smiler til Ariel. Dette kommer også tydelig frem gjennom illustrasjonen. Dette henspeler på at Jesus og Ariel kjenner hverandre og at Jesus mener at det ikke er så farlig hvilke ord Ariel synger så lenge han synger det for at vise at han er glad i Gud. Her er det altså to velkjente kroppsuttrykk, smil og blunk, som formidler kjærlighet og

håp. Illustrasjonen som hører til det siste kapittelet viser nettopp dette: mange smilende mennesker som omkranser en smilende og blunkende Jesus.

I begge bøkene er det humor og møtet med Jesusbarnet som fremkaller smil og latter hos menneskene i stallen. I *De hellige tre narrer* er det narrenes kunster og morsomme påfunn, og i *Simons adventsbok* er det når Ariel synger feil tekst som blir de morsomme og forløsende øyeblikkene.

Simons adventsbok (Pedlex/Fagbokforlaget)

3.5 Oppsummering av funnene

I bøkene *Simons adventsbok* og *De hellige tre narrer* artikuleres håp på mange måter. I bøkene knyttes håp til det å være del av et fellesskap og å ha relasjon til og vennskap med andre. I *Simons adventsbok* blir det at ingen er perfekte, men at man allikevel kan få til mye sammen, trukket frem. I *De hellige tre narrer* er det fokus på at mennesker «til alle tider» hører sammen og deler det samme håpet. I begge bøkene blir et felles fokus og en felles søken etter «det som er der den store stjernen stopper», det vil si stallen og Jesusbarnet, trukket frem. Vennskapet som engelen Ariel har til Jesus blir spesielt trukket frem i *Simons adventsbok*, og kan sees på som et håp om hvordan et vennskap kan være.

I begge bøkene har jeg også funnet håp gjennom å kunne forandre virkeligheten. Dette kommer tydeligst frem i *De hellige tre narrer* der narrene, som er som tjenere å regne, lar sitt kritiske blikk på situasjonen føre til handling der de ser på seg selv som mennesker som har noe viktig å bidra med og starter en frigjøring fra undertrykkelsen. Deres bidrag forandrer også situasjonen til det bedre både for de selv og andre. I begge bøkene blir «de undertrykte» subjekter i historiene, og beviser at virkeligheten kan forandres og at de selv kan stå i front for forandringen.

Jeg har også sett at mye av håpet som beskrives i bøkene er knyttet til kroppsspråk. Her står beskrivelsen av Jesu blikk i en særstilling. I *De hellige tre narrer* får menneskene verdi gjennom å bli sett av Jesu klare og møtende blikk, og dette gir dem håp. Det er flere beskrivelser av blikk som møter blikk i begge bøkene, og dette er med ett unntak utelukkende knyttet til noe positivt. Håpet formidles også gjennom felles latter og at man kan gi andre håp gjennom å få dem til å le og tenke på andre ting (enn vanskelige og vonde ting). Gjennom hvordan naturen beskrives tegnes det et bilde av et håp som overgår all forstand når Betlehemstjernen blir beskrevet som om «tusen regnbuer hadde laget en skinnende knute, et lys...sterkere enn fullmånen». Sammen med beskrivelsen av at det er Guds håndskrift som lager lysdansen på himmelen om natten blir disse to naturbeskrivelsene et uttrykk for håp gjennom skaperverket.

Jeg har også funnet et eskatologisk håp som i *Simons adventsbok* kommer til uttrykk gjennom en beskrivelse av hvordan det er i Paradis, samt en forklaring om at Jesus skal frelse og hjelpe menneskene «fordi de har stelt seg så dårlig i det siste». I *De hellige tre narrer* er ikke det eskatologiske håpet så direkte artikulert, men gjør seg til kjenne gjennom å beskrive at barnet glemmer «sorg og sult og tørst og kulde» og vekker derfor et håp om at det finnes et sted hvor dette ikke er en del av virkeligheten.

Videre i oppgaven ønsker jeg å se på hva det å ha et kritisk håp og det å være subjekt i eget liv kan bety for barn og unge i dag. Videre vil jeg drøfte hvordan håpet i fellesskap og vennskap som vi finner i fortellingene kan bidra til livstolkning- og livsmestring for barn og unge. Avslutningsvis vil jeg se på håpet i kroppsspråk og hva det å bli sett av andres og av Jesu

blikk kan bety, og om hvordan det eskatologiske håpet som formidles i fortellingene kan bidra til livstolkning-og livsmestring for barn-og unge.

4.Drøfting

Spørsmålet jeg ønsker å se på i denne drøftingen er «*Hvilke ressurser kan håpet som formidles i julefortellingene bidra med inn i barn- og unges liv?*»

I trosopplæringsplanen (Kirkerådet 2010, s 14) presenteres «Livstolkning og livsmestring» som et av de tre sentrale aspektene ved trosopplæringen. Der står det blant annet:

Kristen livstolkning innebærer å forstå seg selv og tilværelsen i lys av relasjonen til Gud, seg selv, andre mennesker og i forhold til resten av skaperverket. Dette kan gi utrustning til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og i fellesskap. Livsmestring handler om kunne møte livet i gode og onde dager. Å ha tro på egne ressurser og håp for framtiden. Å være skapt og elsket av Gud gir grunnlag for et slikt håp.

Som jeg skrev i innledningen trekkes også håpet spesielt fram i trosopplæringsplanen:

I vanskelige tider er kjærligheten og det kristne håpet en kraft som skaper mot og vilje til å kjempe mot det som er vondt og nedbrytende, og til å søke en bedre fremtid. (Kirkerådet,2010, s11)

Det jeg skal se etter blir derfor hvilke ressurser til livstolkning-og livsmestring håpet som formidles i fortellingene kan bidra med.

4.1 Kritisk håp og det å være subjekt i eget liv

Barn-og unges hverdag i Norge i dag er tilsynelatende ganske annerledes enn virkeligheten der Freires frigjøring-og håpspedagogikk, samt frigjøringsteologien, oppstod på 1960-tallet. For eksempel lever barn-og unge i vårt land i et av verdens rikeste land, og de færreste lever i fattigdom. Samtidig finnes det grupper som opplever utenforskap på grunn av språkvansker, arbeidsledighet, helse, hudfarge og nyfattigdom (jfr Freire 2021a, s 14). Likevel vil man jevnt over kunne tenke at barn-og unge i Norge i dag er privilegerte. Men dette vil ikke si at det ikke finnes undertrykkelse, men at den har et annet uttrykk. Utfordringen i vårt samfunn kan kanskje i særlig grad være å *gjenkjenne* vår «tause kultur» som fører til undertrykkelse. Forbrukerkulturen og prestasjonskulturen kan være en del av denne «undertrykkelsen» som kan være vanskelig å gjenkjenne, eller helt å innse at finnes, fordi vi alle er en del av den. I skolen er det blitt mer vekt på kunnskapslæring, prestasjoner og læringsmål. Dette kan føre til

at elever mister sin autonomi og at det kritiske håpet derfor kan forsvinne (jfr. Taraldsen 2021). Uten særlig diskusjon har det blitt vanlig at barn starter i barnehage før de har fylt ett år og på skolen når de er seks år. Barnehage- og skolehverdagen er derfor en betydelig del av barn- og unges liv, og derfor er dette en arena det er viktig å ha et kritisk blikk på. Samtidig begrenser ikke utfordringene seg til opplæringsinstitusjonene. Forbrukerkulturen og prestasjonskulturen er også en del av arbeidslivet og hverdagslivet i familier, og også verdier som vektlegges i for eksempel sosiale medier. I fortellingen om *De hellige tre narrer* har narren et kritisk blikk på virkeligheten og går inn og forandrer historien og skaper seg et menneskeverd. Dette kan gi håp til barn- og unge. Det gir håp om at det går an å forandre virkeligheten og at en selv kan stå i sentrum for det. Et eksempel på kritisk håp i praksis hentet fra skolehverdagen er da Greta Tunberg i 2018 droppet skolen og satte seg utenfor Riksdagsbygningen i Stockholm for å streike for klimaet. Dette gav store ringvirkninger der mange elever ble inspirert og ble med på «Friday for future». Greta Tunberg ble også invitert til store klimamøter, og andre grupper ble inspirert av henne.

Som sagt er kanskje en av de største utfordringene i vårt samfunn å avdekke undertrykkelsen og trene barn og unge i å finne frem til hvilke verdier det er verdt å kjempe for. I *De hellige tre narrer* var det ikke de fine gavene fra kongene som var viktige, men det var gavene fra narrene (det at de gav barnet glede) som ble vektlagt. Kanskje kan denne delen av fortellingen bidra til et kritisk håp om hva som virkelig er viktig i livet-er det alle tingene vi eier eller er gleden et annet sted? Og hva knytter man menneskeverdet til-det man eier og presterer eller den man er?

Jordheim (2019, s 66) snakker om livsmestringens vilkår, og presenterer en modell der tilhørighet og mestring er to pilarer som er viktige for livsmestring. Innenfor mestring legges det vekt på det å ta ansvar, være til nytte og utfolde nestekjærlighet. Det er håp i det å kunne bety noe og utgjøre en forskjell, og forhåpentligvis kan disse to julehistoriene gi håp til barn- og unge om at også de kan utgjøre en forskjell. Samtidig kan det være et spenningsforhold mellom kravet om å være en aktør for forandring, samtidig som menneskeverdet ikke skal være knyttet til prestasjoner.

4.2 Håp i fellesskap og vennskap

Tilhørighet er den andre av pilarene som Jordheim (2019, s 66) trekker fram i forbindelse med livsmestring. Hun presenterer at det på første nivå handler om betydningen av å ha minst en fortrolig helt fra fødselen av, på andre nivå er snakk om tryggheten i familien og at det på tredje nivå handler om fellesskapet og tilhørigheten i skole, barnehage, fritidsaktiviteter og vennskap. Hun peker på at egenverd skapes som et resultat av tilhørighet og mestring og at motstandskraft igjen er et resultat av dette. Relasjoner, fellesskap og vennskap er altså viktig for livsmestring, og i analysen min fant jeg at dette var tydelig til stede i bøkene. Paulo Freire fremholder også at det er håpet som gjør oss i stand til søke sammen med andre mennesker (Jordheim 2019, s 69).

Det å se eksempler på gode fellesskap kan gi håp til barn- og unge. I *Simons adventsbok* legges det spesielt vekt på at barna som blir venner ikke er perfekte, alle har noe de ikke får til, men de finner håp og styrke i fellesskapet. Dette kan gi ressurser til livsmestring for barn- og unge: Jeg kan få en venn selv om jeg ikke er perfekt! Jeg er god nok som jeg er! Jeg kan bety noe for andre!

Videre kan vektleggingen av fellesskapet stå i kontrast til det individualistiske som preger samfunnet vårt. I et samfunn preget av individualistiske verdier er det den enkelte og ikke fellesskapet som står i sentrum (jfr. Tranøy 2019). I begge bøkene er mennesker på vandring *sammen*, og det er i *fellesskapet* de finner sin styrke.

Bøkene kan rett og slett gi håp til barn-og unge om at jeg kan få en venn, jeg er god nok som jeg er, jeg kan bety noe for andre og ikke minst; jeg er ikke alene! Ariels vennskap med Jesus står her i en særstilling, og som et eksempel på det å ha en bestevenn. Relasjonen både til Gud og andre mennesker blir altså tematisert og kan derfor gi ressurser til både livstolkning-og livsmestring for barn-og unge.

Når det er snakk om forholdet til Gud kan «jeg er ikke alene»-dimensjonen utvides i og med at det her er snakk om et forhold som strekker seg lenger enn selve livet, og derfor kan bringe med seg en trygghet om at jeg er skapt av Gud, samt et eskatologisk håp. I tredje sesong av ungdomsserien «Skam» er det en nydelig scene der tematikken med «jeg er ikke-alene» blir presentert både i forhold til mennesker og Gud. Even, som har en bipolar lidelse og er suicidal, har sendt en tekstmelding til kjæresten Isak. Utifra tekstmeldingen forstår Isak at

Even planlegger å ta sitt eget liv og løper ut fra julekonserten som han er på for å finne Even. Med Sangen «O helga natt» som soundtrack finner han til slutt Even, går bort og omfavner ham og sier ordene «Du er ikke alene» (Andem 2016, Skam sesong 3, episode 9). Koblingen mellom hendelsene i serien og filmmusikken, «O helga natt», kan tolkes som at Isaks replikk «du er ikke alene» ikke bare handler om Isak og Even, men også om en Gud som sier «du er ikke alene». Og Guds stemme utvides til å si «Du har aldri vært alene, du er ikke alene nå og du kommer aldri til å bli alene».

I møte med barn-og ungdom snakkes det ofte om det at «Jesus vil være vennen din». Noen vil si at dette kan høres banalt og forenklet ut, men min mening er at hvis man virkelig får formidlet dette og barn-og unge kan oppleve at Jesus er en venn, så kan dette være en dyp innsikt i den kristne forståelsen av Guds vesen og særdeles viktig for livstolkning-og livsmestring.

4.3 Håpet i kroppsspråk og blikket

I en populær dagsavis leste jeg et råd til tenåringsforeldre: «Se opp fra mobilen og se ungdommen inn i øynene når de kommer inn i rommet». Rådet virket ved første øyekast ganske banalt og selvfølgelig, men også litt trist. Er det virkelig sånn at vi ikke tar oss tid til å se ungdommene våre?

Jeg har inntrykk av at det «å se mennesker» er noe som det snakkes mye om spesielt i forbindelse med kristent ungdomsarbeid. I følge Nordheim og Tveitereid (2020) er gode velkomstpraksiser et av funnene som kjennetegner «ungdomsarbeid som lykkes», og flere av informantene trakk nettopp fram det at de følte seg sett av lederne som viktig i denne sammenheng. Barne-og ungdomstiden er en tid der mennesker på en spesiell måte trenger bekreftelse, og utviklingen av et positivt selvbilde og trygg identitet står i en særstilling i disse årene (Jordheim 2019, s 67).

I analysen trekker jeg spesielt frem Jesu strålende blikk i *De hellige tre narrer* som et blikk der han ser på de andre som enestående og uerstattelige skapninger. Dersom barn-og unge som hører denne fortellingen identifiserer seg med narrene kan denne scenen i boken gi ressurser til utviklingen av et positivt og trygt selvbilde, noe som er gode ressurser for å kunne

mestre livet. Dette blikket står i kontrast til et blikk på seg selv preget av skam, et blikk der den tenkte andre vurderer deg som noe negativt og feil.

Kroppsspråk kommuniserer mellom mennesker, og det kan noen ganger være vanskelig å sette ord på betydningen av slik nonverbal kommunikasjon. I bøkene finner vi mye latter. Intuitivt tenker jeg at latter og håp henger sammen, og at latter kan være et viktig redskap for å mestre livet. Det kan være å ikke ta seg selv så alvorlig og kunne le av egne feil, som når Ariel synger «Elle melle Gud i det høyeste» for eksempel. Eller kraften i en forløsende latter, som vi finner når De hellige tre narrer «redder» situasjonen i stallen med sine morsomme påfunn. Som tidligere nevnt skjer det rent fysisk positive ting i kroppen når vi ler, og felles latter er uttrykk for fellesskap.

4.4 Eskatologisk håp som grunnlag for livstolkning og livsmestring

«Lysdansen der oppe er en himmelsk bok, skrevet med Guds egen håndskrift», sier en av de hellige tre konger om stjernehimlen. I begge bøkene ligger det som et bakteppe at det finnes en Gud som har skapt verden og som er nær menneskene. En kristen livstolkning handler om å se sitt eget liv og fortelling i lys av troen på Gud (Kirkerådet 2010, s 14). Det å tolke sitt liv inn i en større sammenheng kan gi mening til livet. Bibelfortellingsboken *Tidslinjen-Den store fortellingen i Bibelen* (Aasmundtveit/ Jansen, 2016) vektlegger nettopp dette. En illustrert tidslinje som kan brettes ut fra boken viser ulike fortellinger fra Bibelen i kronologisk rekkefølge. Det nest siste feltet, som kommer før det siste feltet som illustrerer himmelen, har ingen illustrasjoner og skal være nåtiden der barna skal sette inn sitt eget liv. Tanken er at barn skal kunne tolke sitt eget liv i lys av den store fortellingen i Bibelen, og kunne se at de selv er en del av fortellingen. Det vil si å være del av et fellesskap som strekker seg fra fortiden, gjennom nåtiden, inn i fremtiden og til og med etter døden. Vi kan se noe tilsvarende i prologen til *De hellige tre narrer*, der narrens historie blir satt inn som del av et større fellesskap.

Tilhørighet er en av grunnpilarene for livsmestring (Jordheim 2019, s 66). Gjennom å analysere begge disse barnebøkene ser jeg at håpet på en spesiell måte er knyttet til fellesskap mellom mennesker og mellom mennesker og Gud. Og at dette er tett sammenvevd. Det er ulikt hvor stor grad av tilhørighet til andre ulike mennesker opplever gjennom livet. Ved å tolke livet sitt i lys av troen på Gud kan mennesker oppleve at relasjonen til Jesus kan være en

styrke fordi han kan oppleves som en venn som alltid er der uavhengig av om man har nære relasjoner ellers. Samtidig kan det være krevende å skulle «føle» at Jesus er nær når han også kan oppleves som langt borte. Et eskatologisk håp kan gi trøst og styrke og ressurser til livsmestring f.eks i møte med døden. Konkret kan det være et håp om å treffe igjen de man kjenner som er døde, og gi trøst og håp om et evig liv når man selv er redd for å dø.

5. Avslutning / oppsummering

I denne oppgaven har jeg analysert hvordan håp formidles i barnebøkene *Simons adventsbok* og *De hellige tre narrer*, samt drøftet hvilke ressurser for livstolkning og livsmestring håpet som formidles i bøkene kan bidra med inn i barn og unges liv.

Innledningsvis presenterte jeg teori om det kristne håpet, frigjøringsteologi og barneteologi. Deretter så jeg nærmere på Paulo Freires frigjørings- og håpspedagogikk.

Jeg fant at håpet i fellesskap var svært fremtredende i tekstene. Dette ble uttrykt gjennom at folk gjennom alle tider hører sammen, vi kan bety noe for hverandre, og at relasjoner og en felles søken står i en særstilling i forhold til håp.

Jeg gjenkjente også Freires teori om et kritisk håp i begge bøkene. Dette kom til syne gjennom narrens og barnas evne til å skape forandring og tre frem som subjektene i fortellingene.

Jesu klare blikk på menneskene var deretter et funn som gir håp for mennesker gjennom å defineres og få bekreftet sitt menneskeverd gjennom å bli sett av Jesus. Det eskatologiske håpet fant jeg gjennom beskrivelsen av himmelen som et godt sted, samt håpet i antydningen i teksten om at Jesusbarnet en dag skal ta bort alt ondt.

Mine mest overraskende funn var den siste kategorien der håp ble artikulert gjennom naturen, kroppsspråk og humor. Her fant jeg blant annet håp gjennom Betlehemsstjernen som ble beskrevet som en knute av tusen regnbuer, noe jeg tolket som et sterkt tegn på håp.

Forløsende latter og blikkontakt var også funn her, og jeg pekte på hvordan latter både fysisk og psykisk påvirker kroppen i positiv forstand.

Jeg fant også at en del av funnene ble understreket gjennom illustrasjonene i bøkene.

I min drøfting trakk jeg fram at funnene handler om noe av det mest grunnleggende for livsmestringens grunnvilkår: tilhørighet og mestring. At det er håp i vennskap og fellesskap og det å kunne bety noe for andre. Jeg pekte også på at utfordringen til barn-og unge i dag kan være å *gjenkjenne* «den tause kulturen», som i dag kan være forbrukersamfunnet og prestasjonskulturen, for deretter å kunne ha et grunnlag for å utvikle et kritisk håp til sin egen virkelighet. Livstolkning-og livsmestring henger sammen. Derfor kan det å bygge sin verdi på Jesu blick på mennesket, det at «jeg er elsket og skapt av Gud», være et grunnlag for et godt selvbilde og gi håp for livsmestring og livstolkning. Kroppspråk, gjennom bøkene uttrykt gjennom blickkontakt og latter, er uttrykk for fellesskap og for at man ser den andre. Håpet i bøkene er spesielt knyttet til fellesskap. Derfor er det å oppsøke fellesskap med andre mennesker og med Gud konkrete ressurser for livstolkning og livsmestring. Håpet presenteres ikke som en passiv venting som kommer utenfra, men noe som ustoppelig spirer fram i ulike fellesskap til glede for hele folket.

I forlengelsen av denne analysen hadde det vært interessant å gjennomføre en kvalitativ studie der barn-og unge ble intervjuet etter å ha opplevd en formidling av *Simons adventsbok* og *De hellige tre narrer* for å undersøke hvilke ressurser håpet som blir formidlet gjennom historiene kan bety inn i deres liv.

Litteraturliste

- Andem, J. (Manusforfatter & Regissør). (2016): – Velkommen til mobilsvær (Sesong 3, Episode 9) [Episode i TV-serie]. I M. Magnus (Produsent), *Skam*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/skam/sesong/3/episode/9/avspiller>
- Anker, T. (2022): *Analyse i praksis*. En håndbok for masterstudenter. Cappelen Damm akademisk.
- Aasmundtveit A.K, Jansen O. (2016): *Tidslinjen-Den store fortellingen i Bibelen*. Verbum.
- Bringsværd, T.Å. (1996): *De hellige tre narrer*, Gyldendal Norsk Forlag.
- Devold, S.F. (1990): *Simons adventsbok*, Pedlex Norsk Skoleinformasjon / Fagbokforlaget.
- Fagermoen, T. & Lauritzen, S. M. (2018). Teologier i trosopplæringen. MF-rapport 2:2018, Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet.
- Freire, P. (2021a): *De undertryktes pedagogikk*, Gyldendal Norsk Forlag.
(Opprinnelig utgitt 1968)
- Freire, P.(2021b): *Pedagogy of hope*, Bloomsbury academic. (Opprinnelig utgitt 1992)
- Heskestad, S. (2020): Blikkets kraft, i tidsskriftet *Den norske legeforening* 21.10.2020, Hentet 16.03.2023 fra: <https://tidsskriftet.no/2020/10/essay/blikkets-kraft>
- Hegstad, H. (2015): *Gud, verden og håpet*. Innføring i kristen dogmatikk. Luther forlag.
- Håkonseth, A. (red.), Krogstad, H.L, Granerud, F., Heitmann,H., Ågedal, J.M. (2015): *Tidslinjen, lærerveiledning for trosopplæring*. Digital utgave. Verbum.
- Jordheim, K. (2019): Livsmestring i kirke og skole; å kunne møte livet i gode og onde dager.
Livsmestring (s. 63-71). Prismet bok, IKO.
- Kirkerådet (2010): Gud gir-vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Kirkerådet, Den norske kirke.

- Kvalbein, H. (2022): Evangelium i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 16.02.2023 fra <http://snl.no/evangelium>
- Kværne, P., Groth, B. (2022): hellig i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 29.03.2023 fra <https://snl.no/hellig>
- Lindvig, E. E. F. (2017): Den senere Paulo Freire. Tilbake i klasserommet. En litteraturstudie av utvalgte tekster av Freire fra 1990-tallet. Master i pedagogikk. UiO.
- Norheim, B.E.H, Tveitereid, K. (2020). Ildsjeler og ildsteder: en etnografisk studie av ledelsesdynamikker i vitale ungdomsarbeid i Den norske kirke. *Tidsskrift for Praktisk Teologi 2-2020 (årgang 37)*, 6-21.
- Norrman, S. (2018): Om å ha noe på hjertet ... Frigjørende krefter i småbarnspedagogiske praksiser, Masteroppgave. Høgskolen i Østfold.
- Nordstokke, K. (2020) : Frigjøringsteologi i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 17. 02.2023 fra <http://snl.no/frigj%C3%B8ringsteologi>
- Nygaard, M. R. (2018): « Å gi de unge noe å leve på?» Livsmestring i den norske kirkes trosopplæringsarbeid. *Byggekløss-spiritualitet?*(s. 162-188). Prismet bok, IKO.
- Ousdal, O. T. (Faglig manusforfatter) (2022): Hva skjer i kroppen når vi ler? [Faglig film fra Nysgjerrigper]. Nysgjerrigper, Norges forskningsråd. Hentet 29.03.2023 fra <https://www.nysgjerrigper.no/undrelaboratoriet/kropp-og-helse/hva-skjer-i-kroppen-nar-vi-ler/del-1/faglig-forklaring/>
- Repstad, P. (1998): *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget.
- Røed, K. (2016): Realitypresidenten og håpets pedagogikk. Kommentar hentet fra tidsskriftet *Periskop*. Periskop - kritikk av kunst for barn og unge. Hentet 19.02.2023 fra [Reality-presidenten og håpets pedagogikk - Periskop](#)

- Steinsholt, K.(2021): Paulo Freire: Håpets pedagogikk. *Pedagogikkens mange ansikter* (s. 587-602). Universitetsforlaget.
- Stålsett, Sturla J. 2008. Frigjøringsteologi. *Moderne teologi. Tradisjon og nytenkning hos det 20. århundrets teologer*, Staale Johannes Kristiansen og Svein Rise (red.), 584–598. Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Stålsett, S. (2018): «Jeg oppfattet det lite grann annerledes», Barneteologi og trosopplæring-setter barnas gudserfaring spor i trosopplæringens innhold?, *Byggekloss-spiritualitet?*(s. 146-159). Prismet bok, IKO.
- Taraldsen, E. (2021): Det kritiske håpet i Freires pedagogikk. Fagartikkel hentet fra tidsskriftet Bedre skole 3/2021: <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/det-kritiske-hapet-i-freires-pedagogikk/>
- Tranøy, K.E. (2019): individualisme i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 17. april 2023 fra <https://snl.no/individualisme>

Vedlegg: Godkjenning fra forlagene om bruk av bilder i oppgaven

Fredag 12. mai 2023 sendte jeg mail til forlagene som har utgitt *Simons adventsbok* (Pedlex Norsk Skoleinformasjon / Fagbokforlaget) og *De hellige tre narrer* (Gyldendal norsk forlag) med spørsmål om å benytte bilder fra bøkene som illustrasjoner i min masteroppgave.

Her er mailen jeg sendte:

Hei!

Jeg skriver en masteroppgave på MF der jeg blant annet analyserer hvordan håp formidles i Simon Flem Devolds bok «Simons adventsbok»/ Tor Åge Bringsværds bok «De hellige tre narrer».

Jeg lurer på om det er greit om jeg benytter noen bilder fra boken som illustrasjoner i oppgaven for å vise noen poeng i min analyse som kommer til uttrykk gjennom bildene?

Med vennlig hilsen Sigrd Trætteberg Fahlvik

Her er svarene jeg fikk fra forlagene:

Pedlex Norsk Skoleinformasjon / Fagbokforlaget:

Hei! Det er i orden - men skriv kildeangivelse: Simons adventsbok 😊 Lykke til!

Vennlig hilsen

KRISTIN GREEN NICOLAYSEN

Forlagsredaktør barnehage

+47 41 10 35 49

FAGBOKFORLAGET

St. Olavs gate 12

0165 Oslo

Gyldendal norsk forlag:

Hei Sigrd, det er helt i orden, bare sørg for at du krediterer Gyldendal for bildene 😊

Lykke til med masteroppgaven – spennende oppgave! Vennlig hilsen Julia Kleppstø

Informasjonsansvarlig, Gyldendal Litteratur

Telefon: +47 412 08 500

julia.kleppstoe@gyldendal.no